

Наталія РАДЧЕНЯ,

Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

У статті проведено аналіз правових основ організації та проведення практичної підготовки курсантів та слухачів Національної академії Державної прикордонної служби України. Проведено аналіз чинних нормативних актів, які регулюють проходження практики та стажування, з метою виявлення проблемних питань та пошуку можливих шляхів їх вирішення.

Ключові слова: *правові основи, практична підготовка, практика, стажування, наставництво, слухачі, курсанти.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Побудова ефективної системи охорони та захисту державного кордону передбачає наявність персоналу, який володіє високим рівнем фахової підготовки. Формування відповідних компетентностей є першочерговим завданням навчальних закладів Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужби), в тому числі Національної академії Державної прикордонної служби України (далі – НАДПСУ). Його виконання здійснюється шляхом зміщення акцентів на практичну складову підготовки офіцерів, набуття ними професійних вмінь та навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків.

Правові основи підготовки кадрового забезпечення правоохоронних органів, в цілому, відповідають сучасним потребам, проте містять окремі елементи, що потребують дослідження та оцінки. Так, у законодавстві містяться різні підходи до визначення форм практичної підготовки, їх співвідношення та організації проведення, що в свою чергу призводить до неоднакового застосування понять та термінів. Наслідком такої неузгодженості є складнощі у побудові структурованої та ефективної моделі практичної підготовки слухачів та курсантів як головного чинника формування готовності офіцера до виконання посадових обов'язків. У зв'язку з цим виникає потреба в

комплексному дослідженні питання правового регулювання організації та проведення практичної підготовки, виявлені проблемних питань та пошуку шляхів їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Питання практичної підготовки здобувачів вищої освіти в системі Держприкордонслужби були предметом досліджень багатьох науковців. Зокрема, питання формування професійних компетентностей у прикордонників в контексті педагогічних наукових досліджень розглядали І. О. Грязнов [1], Н. М. Усачик [2], А. В. Галімов [3], О. В. Торічний [4], Л. В. Цвяк [5] та ін. Окремі питання правового регулювання практичної підготовки досліджував Зьолка В. Л. [6]. Проте, поза увагою залишилися організаційно – правові аспекти її проведення.

Мета статті – комплексно розглянути правові основи організації та проведення практичної підготовки курсантів та слухачів НАДПСУ, аналіз нормативного визначення та правового регулювання таких форм практичної підготовки як: «практика» «стажування», «наставництво» та на цій основі виявити проблемні питання, які виникають в процесі застосування законодавства, що регулює практичну підготовку слухачів та курсантів та виробити пропозиції по їх вирішенню.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна політика у сфері вищої освіти спрямована на підвищення її якості відповідно до сучасних потреб та міжнародних стандартів. Удосконалення системи підготовки особового складу, відповідно до Стратегії розвитку Державної прикордонної служби, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р [7] передбачає впровадження європейських стандартів у систему підготовки особового складу, створення та запровадження системи професійної компетентності.

Компетентісний підхід у навчанні має на меті набуття випускниками НАДПСУ достатнього рівня знань та практичних вмінь, необхідних для виконання професійних обов'язків. Формування професійних компетентностей

забезпечується застосуванням активних методів, засобів та способів навчання, які спрямовані не лише на засвоєння сукупності теоретичних знань, а й набуття вмінь, навичок їх застосування у практичній діяльності.

Первинною формою набуття практичних навичок курсантами та слухачами є виконання завдань під час проведення практичних, комплексних практичних, тактико-стройових занять, групових вправ, рольових та ділових ігор. Види занять, метою яких є формування практичних навичок визначено пп. 69–74 Положення про організацію освітнього процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, затвердженого наказом ректора Національної академії Державної прикордонної служби України від 30 листопада 2015 р. № 221 [8].

Подальше удосконалення практичних вмінь та професійних навичок слухачів та курсантів забезпечується під час проведення практичної підготовки, яка відповідно до статей 50–51 Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 № 1556-VII [9] є формою організації освітнього процесу у закладах вищої освіти і здійснюється шляхом проходження практики.

Практика курсантів є обов'язковим складовим елементом освітньо-професійної програми для здобуття відповідного рівня вищої освіти. Її проведення регулюється Інструкцією з організації та проведення практичної підготовки курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 2 березня 2018 р. № 167 і має на меті «поглиблення та закріплення теоретичних знань на практиці, набуття та вдосконалення професійних навичок і вмінь для подальшого виконання обов'язків за відповідною посадою» [10]. В процесі проходження практики передбачається поетапне оволодіння практичними навичками роботи на відповідних посадах у підрозділах охорони державного кордону в залежності від курсу навчання, спеціальності та спеціалізації. Курсанти з'ясовують зміст повсякденної діяльності підрозділу, особливості виконання функціональних обов'язків на відповідній посаді, беруть участь в організації оперативно-

службової діяльності підрозділу, а також вивчають нормативно – правові акти, які регламентують організацію охорони кордону, проходження державного кордону, оперативно – службову діяльність відділу прикордонної служби та ін.

Слухачі другого (магістерського) рівня вищої освіти проходять практичну підготовку в органах охорони державного кордону Держприкордонслужби відповідно до Інструкції з організації та проведення стажування слухачів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 2 березня 2018 р. № 168 [11]. Формою організації та проведення практичної підготовки є стажування, яке здійснюється у відповідності до спеціальності (спеціалізації), яка здобувається слухачами, а також затвердженої теми випускної кваліфікаційної роботи.

Таким чином, формами практичної підготовки курсантів та слухачів НАДПСУ є практика і стажування. Проте, співвідношення понять «практика» та «стажування» потребує більш глибокого аналізу. Погляди науковців щодо зазначених форм практичної підготовки різняться. Традиційними є наступні підходи:

ототожнення понять «практика» та «стажування» (І. О. Грязнов [1], Н. М. Усачик [2]);

використання терміну «стажування» для позначення практичної підготовки курсантів випускних курсів та слухачів, а терміну «практика» – усіх інших (О. В. Торічний [4]) ;

як форма післядипломної освіти викладачів та додаткова професійна підготовка студентів (Л. В. Цвяк [5]).

Проведені дослідження відображають фактичний стан правового регулювання проведення практичної підготовки, який склався в законодавстві України. На сьогодні в нормативних актах відсутній єдиний підхід до визначення поняття стажування. В одних – стажування є частиною навчального процесу і формою практичної підготовки, в інших – формою післядипломної освіти та засобом набуття первинного професійного досвіду або підвищення

професіоналізму. Таке розмаїття використання терміну «стажування» ускладнює розуміння його сутності і, відповідно, уніфікацію нормативно – правового забезпечення організації та проведення, створення єдиних стандартів підготовки фахівців.

Зважаючи на зміни в законодавстві, які відбулись протягом останніх років, доцільно провести системний аналіз нормативно – правових актів, які регулюють проходження стажування та уточнення його нормативного визначення.

Відповідно до п. 2.23 Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України, затверджено наказом Міністерства оборони України від 20 липня 2015 р. № 346 до основних форм практичної підготовки відноситься військове (флотське) стажування курсантів (слухачів), яке, згідно п. 2.25, організовується на випускних курсах, проводиться у військових частинах (на кораблях, в установах, закладах) і має на меті «набуття та вдосконалення знань, умінь та практичних навичок у виконанні обов'язків за відповідною посадою у військах (силах)» [12].

У п. 5, 9 Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 12 січня 2016 р. № 5 визначено особливості проходження стажування. Так, курсанти та слухачі випускних курсів проходять стажування на посадах, на яких надалі передбачається проходження ними служби після закінчення вищого військового навчального закладу за відповідною спеціальністю (спеціалізацією), а також «в період інтенсивної бойової підготовки військ (сил) та перед виконанням атестаційних робіт (проектів, завдань)» [13].

Відповідно до п. 1.3 Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України, затвердженого наказом МВС України від 27 червня 2013 р. № 621 [14] практика, яка проводиться в комплектуючих підрозділах МВС України є складовою частиною практичної підготовки курсантів і слухачів. До основних видів практик відносяться: ознайомча практика, навчальна практика та стажування. Згідно п. 1.4.3 зазначеного Положення стажування слухачів та курсантів випускного курсу проводиться перед складанням державних екзаменів чи виконанням дипломної роботи (проекту) у підрозділах, в яких планується їх призначення після закінчення ВНЗ строком до 4 місяців.

Таким чином, зазначені нормативно-правові акти як і Інструкція з організації та проведення стажування слухачів НАДПСУ імені Б. Хмельницького відносять стажування до форми практичної підготовки слухачів і курсантів випускних курсів та завершального етапу підготовки майбутніх фахівців.

Проте, в інших нормативних актах, зокрема, Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII [15], «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. № 1556-VII [9] та окремих підзаконних актах стажування визначається як вид післядипломної освіти.

Так, відповідно до п. 6 ст. 18 Закону України «Про освіту» та ч. 2 ст. 47 Закону України «Про вищу освіту» стажування передбачає «набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань» [9; 15]. Відповідно до зазначених нормативних актів стажування є видом післядипломної освіти і застосовується до осіб, які закінчили навчання у вищому навчальному закладі, обіймають відповідні посади та потребують набуття практичного досвіду або додаткових компетенцій.

У п. 1 Р. III Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції, затвердженого наказом Міністерства

внутрішніх справ України 24 грудня 2015 р. № 1625 [16], стажування, також визначається як вид післядипломної освіти і встановлюється для:

працівників поліції, зарахованих до кадрового резерву (для просування по службі);

працівників поліції, вперше призначених на посади керівного складу Національної поліції України;

інших працівників поліції при призначенні на нову посаду.

Відповідно до п. 3 Р.І Положення про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 8 вересня 2015 р. № 1675/5 [17] стажування входить до системи професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України та встановлюється для осіб рядового і начальницького складу, які вперше прийняті на службу або перед призначенням на вищі посади.

Відповідно до абз. 10 п. 2.6 Положення про професійне навчання працівників на виробництві, затверджене наказом Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України від 26 березня 2001 р. № 127/151 проходження стажування передбачається для керівників, професіоналів та фахівців з метою «набуття ними практичного досвіду виконання завдань та обов'язків на займаній посаді або на посаді вищого рівня»[18]. Стажування проводиться за індивідуальним планом, який затверджується роботодавцем, що направляє працівника на стажування.

Таким чином, відповідно до зазначених нормативних актів стажування є видом післядипломної освіти та засобом для професійного зростання. Визначення стажування як форми набуття професійних навичок після закінчення навчального закладу, надає йому іншого, практичного змісту; виводить за межі навчального процесу і створює необхідні умови для набуття практичного досвіду, адаптації отриманих знань до конкретної професійної діяльності або підвищення професіоналізму.

В окремих випадках законодавець встановлює можливість проходження стажування студентами вищих та учнями професійно-технічних навчальних закладів, які здобули професію (кваліфікацію) за освітньо-кваліфікаційним рівнем «кваліфікований робітник», «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст» та продовжують навчання на наступному освітньо-кваліфікаційному рівні. Так, відповідно до ст. 29 Закону України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 р. № 5067-VI [19] зазначеним категоріям осіб надається право проходити стажування за професією чи спеціальністю, за якою здобувається освіта, на підприємствах, в установах та організаціях у вільний від навчання час строком не більше 6-ти місяців. Умови проходження стажування визначаються договором. Обов'язковим є внесення запису про проходження стажування до трудової книжки. Якщо під час стажування виконуються професійні роботи – здійснюється виплата заробітної плати.

Проте, відповідно до п. 4 Порядку укладення договору про стажування студентів закладів вищої освіти та учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти на підприємствах, в установах та організаціях, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2013 р. № 20 його дія не поширюється на «курсантів (слухачів, студентів) закладів спеціалізованої освіти військового профілю, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти» [20].

Отже, необхідність удосконалення нормативно – правового регулювання практичної підготовки слухачів НАДПСУ є очевидною. В першу чергу це стосується приведення Інструкції з організації та проведення стажування слухачів НАДПСУ ім. Б. Хмельницького у відповідність до Законів України «Про освіту» та «Вищу освіту», а в подальшому – внесення змін до системи практичної підготовки офіцерів Держприкордонслужби.

Відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 № 93 [21] заключною ланкою практичної підготовки

спеціалістів у вищих навчальних закладах є переддипломна практика, метою якої є поглиблення та закріплення теоретичних знань з усіх дисциплін навчального плану, формування професійних умінь і навичок, необхідних для прийняття самостійних рішень під час виконання конкретної роботи. Переддипломна практика проводиться перед виконанням кваліфікаційної роботи або дипломного проекту.

Таким чином, зміст термінів «стажування» та «переддипломна практика» в трактуванні зазначених нормативних актів співпадають. Тому практичну підготовку слухачів доцільно визначити як переддипломна практика.

Після закінчення навчального закладу та призначення на посаду випускник приступає до самостійного виконання професійних обов'язків. Проте, отримавши ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку, він не завжди володіє тактичними навичками застосування отриманих знань, не в достатній мірі може враховувати специфіку виконання службових завдань в конкретному підрозділі та адекватно реагувати в нестандартних ситуаціях. Так, потребують вивчення питання щодо особливостей побудови охорони ділянок Державного кордону на ділянці відповідальності підрозділу, аналіз криміналістичної обстановки, існуючих загроз та ризиків, особливості роботи з місцевим населенням та ін. Тому важливим етапом переходу від навчального процесу до професійної діяльності є практичне навчання за місцем проходження служби.

В Держприкордонслужбі процес професійного становлення та адаптації військовослужбовців до умов служби здійснюється у формі наставництва, що регулюється Положенням про наставництво в органах та підрозділах Державної прикордонної служби України, затвердженим наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 22 березня 2010 № 205 [22] (далі – Положення). Відповідно до п. 2 Положення наставництво є складовою частиною професійної підготовки та формою роботи з особами, які прибули для проходження військової служби за контрактом або призначені на посади. Таким чином, встановлення наставництва виконує два завдання: по-перше –

психологічна адаптація військовослужбовця до умов несення служби, по-друге – набуття практичного досвіду. Проте, такий вид професійної підготовки як наставництво не передбачений Законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту». Крім того, викликають сумніви і його практичне значення, оскільки результативність проведення залежить від сумлінності та фахової підготовки наставника, фактичної спроможності забезпечити процес навчання та невизначеності критеріїв оцінювання результатів.

Нормативне визначення терміну «наставництво» міститься в Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13 січня 2005 р. № 2342-IV [23] та в Положенні про наставництво, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2017 р. № 465 [24]. Наставництво, згідно зазначених нормативних актів, є добровільною безоплатною діяльністю наставника з надання дитині, що проживає у закладі для дітей, індивідуальної підтримки та допомоги, в першу чергу у підготовці до самостійного життя; здійснюється «шляхом розвитку її фізичного, духовного та інтелектуального потенціалу, впевненості у власних силах, формування культурних і моральних цінностей»[24].

Таким чином, поняття «професійної підготовки» та «здійснення наставництва» потребують диференціації. Порівняння змісту Положення про наставництво в органах та підрозділах Держприкордонслужби та таких нормативних актів, як Положення про професійне навчання працівників на виробництві, Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції та ін. дає можливість зробити висновок про спорідненість змісту понять «наставництво» (у формі його проведення, закріпленому в Положенні про наставництво в органах та підрозділах Держприкордонслужби) та «стажування», визначеного зазначеними нормативними актами. Тому пропонуємо на рівні відомчого правового акту нормативно визначити порядок, згідно з яким проведення практичної підготовки буде здійснюватись безпосередньо у місцях проходження служби у формі стажування. В такому

випадку стажування стане етапом структурованого переходу від навчального процесу до професійної діяльності, що створить необхідні умови для розвитку відповідних компетентностей персоналу Держприкордонслужби України, набуття досвіду професійної діяльності та впровадження чіткої системи контролю якості.

Висновки. Отже, згідно законодавства стажування є формою організації практичної підготовки. Проте, в одних нормативно – правових актах визначається як складовий елемент навчального процесу слухачів і курсантів, а в інших – як вид післядипломної освіти. Для кожного з них передбачено окремий порядок організації, проходження, звітності та контролю, а також різні очікувані результати. Тому важливим є нормативне закріплення єдиного підходу, який стане основою для подальшого розвитку та вдосконалення системи професійної підготовки, надасть поштовх для її розвитку.

Враховуючи положення нормативно – правових актів та практику інших правоохоронних органів можна виділити два напрями вдосконалення.

Перший – визначити практичну підготовку слухачів як переддипломна практика, оскільки метою проходження стажування є набуття досвіду за конкретною посадою безпосередньо на робочому місці. Проте, практична підготовка слухачів проводиться до призначення на посаду, а тому не забезпечує адаптацію до умов несення служби в конкретному підрозділі.

Другий напрямок – вдосконалення правової регламентації професійного становлення на посаді випускників НАДПСУ шляхом впровадження проміжного етапу переходу від навчання до самостійної професійної діяльності у формі стажування. Встановлення та організаційно – правове забезпечення даного етапу сприятиме підвищенню професіоналізму та професійному розвитку прикордонників.

Напрямки подальших досліджень: удосконалення правового регулювання післядипломної освіти персоналу Держприкордонслужби у відповідності до сучасних вимог та міжнародних стандартів підготовки співробітників прикордонних відомств.

Список використаної літератури

1. Грязнов І. О., Усачик Н. М. Система формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі стажування в органах Державної прикордонної служби України. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 9. С. 80–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2011_9_20.
2. Усачик Н. М. Обґрунтування теоретичних засад і структури системи формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі стажування в органах Державної прикордонної служби України та експериментальна перевірка її ефективності. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_2_19.
3. Галімов А. В. Роль практичної підготовки у формуванні професійної компетентності офіцерів-прикордонників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_5_5.
4. Торічний О. В. Стажування як важливий чинник удосконалення професіоналізму майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. Вип. 5. С. 123–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2013_5_24.
5. Цвяк Л. В. Міжнародне стажування як засіб мовної та професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. Вип. 6. С. 179–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2012_6_37.
6. Зьолка В. Л. Охорона національних інтересів України у прикордонній сфері (адміністративно-правовий аспект) : монографія. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2015. 672 с.
7. Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 р. № 1189-р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 94 Ст. 3227.
8. Про затвердження Положення про організацію освітнього процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького: Наказ ректора Національної академії Державної прикордонної служби України від 30 листопада 2015 року № 221. окреме видання.
9. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37–38. ст. 2004.
10. Про затвердження Інструкції з організації та проведення практичної підготовки курсантів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.03.2018 № 167. *Офіційний вісник України*. 2018 р. № 31. ст. 254.
11. Про затвердження Інструкції з організації та проведення стажування слухачів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.03.2018 № 168. *Офіційний вісник України*. 2018. № 33. ст. 94.
12. Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України: наказ Міністерства оборони України від 20.07.2015. № 346. *Офіційний вісник України*. 2015 р. № 87. ст. 132.

13. Про затвердження Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів: наказ Міністерства оборони України від 12.01.2016 № 5. *Офіційний вісник України*. 2016 р. № 16. ст. 283.
14. Про затвердження Положення про практичну підготовку слухачів та курсантів вищих навчальних закладів МВС України: наказ МВС України від 27.06.2013 № 621. *Офіційний вісник України*. 2013. № 61. ст. 166.
15. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. ст.380.
16. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України 24.12.2015 № 1625. *Офіційний вісник України*. 2016. № 11. ст. 173.
17. Про затвердження Положення про організацію професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України: наказ Міністерства юстиції України від 08.09.2015 № 1675/5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 76. ст. 462.
18. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників на виробництві: наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 № 127/151. *Офіційний вісник України*. 2001. № 15. ст. 175
19. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 24. ст. 243.
20. Про затвердження Порядку укладення договору про стажування студентів закладів вищої освіти та учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти на підприємствах, в установах та організаціях: постанова Кабінету Міністрів України від 16 січня 2013 р. № 20. *Офіційний вісник України*. 2013. № 5. ст. 71
21. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: наказ Міністерства освіти України 08.04.1993 № 93. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
22. Про затвердження Положення про наставництво в органах та підрозділах Державної прикордонної служби України: наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 22 березня 2010 № 205. – окреме видання.
23. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 р. № 2342-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. ст. 147.
24. Про затвердження Положення про наставництво: постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2017 р. № 465 // *Офіційний вісник України*. 2017. № 57, ст. 70.

Рецензент – доктор юридичних наук, доцент Зьолка В. Л.

Радченя Н. Н. Совершенствование организационно-правовых основ практической подготовки офицеров-пограничников.

В статье проведен анализ правовых основ организации и проведения практической подготовки курсантов и слушателей Национальной академии Государственной пограничной службы Украины. Проведен анализ

действующих нормативных актов, регулирующих прохождение практики и стажировки с целью выявления проблемных вопросов и поиска возможных путей их решения.

Ключевые слова: правовые основы, практическая подготовка, практика, стажировка, наставничество, курсанты, слушатели.

Radchenja N. The Improvement of Organizational and Legal Bases of Practical Training of Officers Border Guards.

The article analyzes the legal foundations for organizing and conducting practical training of cadets and listeners of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. The analysis of current normative acts, which regulate the practice and internship, is carried out in order to identify problem issues and find possible ways to solve them.

It has been determined that practical training and internship are the forms of practical training of cadets and listeners of NASBGSU. However, the relationship between the concepts "practice" and "training" requires a deeper analysis. Today in the regulations there is no single approach to the definition of internship. In some, internship is a part of the learning process and the form of practical training, in others the form of postgraduate education and the means of acquiring initial professional experience or professionalism. Such a variety of the use of the term "internship" complicates understanding of its essence and, accordingly, unification of the legal and regulatory framework for organization and conduct, the creation of common standards for the training of specialists. Therefore, the normative consolidation of the unified approach, which will be the basis for further development and improvement of the system of professional training, will give an impetus to its development.

In accordance with the Laws of Ukraine "On Education", "On Higher Education" and other normative acts an internship is a kind of postgraduate education and a means for professional growth. It is obvious that the definition of internship as a form of acquiring professional skills after the graduation of the educational institution, gives it another, practical content; deduces the limits of the educational process and creates the necessary conditions for acquiring practical experience, adapting the acquired knowledge to a particular professional activity or improving professionalism.

Thus, the normative regulation of the practical training of the listeners of NASBGSU needs to be improved. First of all, it concerns the bringing of normative legal acts regulating the practical training of the listeners in accordance with the Laws of Ukraine "On Education" and "On Higher Education", in particular, we consider it appropriate to replace the term "internship" with the term "pre-diploma practice", since the purpose of the passage Internship is to gain experience in a particular position directly at the workplace. However, the practical training of listeners is carried out before the appointment, and therefore does not provide for adaptation to the conditions of service in a particular subdivision.

In the State Border Service, the process of professional formation and adaptation of servicemen to the conditions of service is carried out in the form of

mentoring, which is an integral part of the professional training and the form of work with persons who arrived for military service under the contract or appointed to positions. The introduction of mentoring carries out two tasks: firstly - the psychological adaptation of a serviceman to conditions of service, and secondly - the acquisition of practical experience. However, such kind of professional training as mentoring is not provided by the current legislation. Therefore, the concept of "professional training" and "mentoring" require differentiation.

Regulatory consolidation of practical training directly at the place of service in the form of internship as a stage of structured transition from the educational process to professional activities will create the necessary conditions for the development of relevant competencies of the State Border Guard Service of Ukraine, gaining professional experience and introducing a clear quality control system.

Key words: *legal bases, practical training, practice, internship, mentoring, listeners, cadets.*